

Gloort er hoop voor muskusratten?

‘Fryslân koploper muskusratbestrijding’ kopte NieuweOogst.nu op 28 januari j.l. Het artikel legt een verband tussen een terugloop in het aantal gedode dieren en de effectiviteit van de bestrijding.

Dit verband is nooit wetenschappelijk aangetoond. Hetzelfde geldt voor de relatie tussen het aantal muskusratten en schadeomvang.

De waterschappen startten in januari 2013 met een veldproef, die eindelijk meer inzicht moet geven in het nut en de effectiviteit van de toegepaste bestrijdingsmethoden.

Miljoenen muskusratten zijn de afgelopen zeventig jaar gedood omdat ze onze veiligheid achter de dijken zouden bedreigen. Met voorspellingen van doorbrekende dijken, koeien met gebroken poten en landbouwwerktuigen die tot de assen wegzakken in muskusrattenholen als schrikbeeld. Maar klopt dat beeld? Is het dier inderdaad zo schadelijk en gevaarlijk als al die jaren is gepropageerd? Of kunnen de waterschappen zich beter richten op bescherming van de dijken in plaats van bestrijding, zoals De Faunabescherming al jaren roept? Zeker is dat de aannames die decennia in zwang zijn geweest nooit weten-

De muskusrat (Ondatra zibethicus) werd begin jaren veertig van de vorige eeuw voor het eerst gespot in Nederland. Sinds 1946 worden ze bestreden.

schappelijk zijn onderbouwd, terwijl ze wel de basis vormen voor het gevoerde beleid.

Excursie

Het waterschap Zuiderzeeland organiseerde op 26 juni een discussiebijeenkomst over muskusratten, met aansluitend een excursie naar een van de veldproefgebieden. Paul Denekamp van de GroenLinks-werkgroep Dierenrechten was erbij: 'Voor het eerst wordt nu serieus gekeken naar populatieontwikkeling en schadeverloop bij minder intensieve en intensievere bestrijding. Is het beperken van de bestrijding tot uitsluitend kwetsbare objecten een goed alternatief? Hierbij moet de veiligheid gewaarborgd blijven, maar is er veel minder dierenleed. Dit is een belangrijke stap voorwaarts. In ieder geval is de bestaande zekerheid over de muskusrattenbestrijding stevig ondergraven.' De Faunabescherming, Dierenbescherming, Bont voor Dieren en de Partij voor de Dieren pleiten allang voor gedegen onderzoek naar de aannames die de afgelopen zeventig jaar bij de muskusrattenbestrijding in zwang waren.

Resultaten

De waterschappen laten nog niets los over de eerste resultaten van de veldproeven, maar lieten de deelnemers wel een aantal schadegevoelige plekken zien. Denekamp: 'Bij al die plekken dacht ik meteen dat met een jaarlijkse goede inspectie de aangerichte schade op tijd gesignaleerd kan worden en vervolgens gerepareerd, terwijl de veiligheid nog volstrekt niet in het geding is. Er hadden meteen beveiligingsmaatregelen genomen kunnen worden, waardoor muskusratten er niet makkelijk opnieuw kunnen gaan graven. En als daar een muskusrattenburcht wordt aangetroffen, zou die wat mij betreft volgespoten moeten worden met iets waardoor ze daar niet meer kunnen graven. Voor die tijd moeten alle muskusratten er natuurlijk uit verjaagd zijn.' Een meer ontspannen omgang met graafschade is volgens Denekamp zeker mogelijk.

Objectbescherming

Femmie Smit, Programmamanager in het wild levende dieren van de Dierenbescherming was op voorhand te spreken over de omvang van de veldproef: 'Tijdens de excursie werd pas goed duidelijk hoe groot het gebied is waarin alleen objectbescherming plaatsvindt. Wij blijven, als

deelnemer in de begeleidingscommissie, de proef nauwlettend volgen en zien er kritisch op toe dat de resultaten, die over twee jaar beschikbaar zijn, juist geïnterpreteerd worden. Als blijkt dat bestrijding niet of nauwelijks invloed heeft op schadevermindering, zullen we er bij de waterschappen op aandringen dat de bestrijding moet stoppen. Overigens,' meent Smit, 'ook als uit de gegevens blijkt dat bestrijding wel enigszins effect heeft op schadevermindering, blijven wij van mening dat beleid en uitvoering gericht moeten zijn op een aanpak waarbij kwetsbare objecten op lange termijn beschermd worden tegen muskusrattengraverij. De waterschappen kunnen dan alsnog stoppen met het doden van muskusratten.'

Onjuiste aannames

Ondertussen gaan bestrijders en waterschappen (sinds 1 januari 2012 belast met de bestrijding van muskusratten) door met het verkondigen van niet-relevante stellingen. Zo schrijft de Landelijke Coördinatiecommissie Muskusrattenbestrijding (LCCM) op haar site: 'In 2013 is het aantal muskusratvangsten gedaald tot onder de 100.000. Het is voor het eerst sinds 1978 dat de vangsten onder deze grens liggen. Het aantal gevangen beverratten is gedaald tot minder dan 500 dieren.' Het aantal dode dieren als doel op zich, terwijl nooit is aangetoond dat meer dieren meer schade betekent. Muskusrattenbeheer West- en Midden-Nederland doet in het artikel 'Ratten-uitbraak voorkomen' in het *Noordhollands Dagblad* van 3 februari hetzelfde: 'We hebben aan het gebied 2500 mensuren extra besteed. De vangsten zijn nu al aanzienlijk lager, omdat voortplanten lastiger is nu er zo veel dieren zijn weggevangen.' Een onbewezen stelling, omdat er geen dieren zijn gevolgd. De aanname gaat ook voorbij aan het natuurlijke principe dat de vruchtbaarheid juist toeneemt bij intensieve jacht. Verder vangen rattenvangers veel jonge, mannelijke dieren, die geen rol van betekenis spelen bij de voortplanting.

Een meer ontspannen omgang met graafschade is zeker mogelijk

Geen dier is zo genadeloos vervolgd als de muskusrat

Veldproeven

De waterschappen voeren tussen 1 januari 2013 en 1 januari 2016 een veldproef uit. Daarbij werken ze samen met een ecologisch onderzoeksbureau, vertegenwoordigers van de Dierenbescherming, LTO en Stowa. Het doel is om te onderzoeken of er een verband bestaat tussen het aantal vangsten per kilometer waterweg of het aantal uren dat muskusrattenbestrijders in het veld werken en de schade die de dieren aanrichten aan dijken en kades. Voor de proef zijn 117 gebieden van 5 vierkante kilometer geselecteerd. In een derde van de gebieden blijven de inspanningen gelijk, in een derde wordt intensiever gevangen en in een derde is de intensiviteit juist lager. Een proef waarin alleen het effect van beschermende maatregelen wordt bekeken, is in de veldproef niet opgenomen. Binnen de te intensiveren, extensiveren en controlegebieden zijn uurhokken aangewezen waarin de dieren niet jaarrond, maar alleen in de winter en het voorjaar worden gevangen. Hiermee zou voorkomen worden dat dieren zich voortplanten en dat bestrijders daardoor minder dieren hoeven te doden. Bestrijders registreren hun vangsten via een app en gps-apparatuur. Voorafgaand aan de proef hebben schade-experts de nulsituatie opgenomen. Hun registraties zijn 'blind'; zij weten niet hoe intensief de rattenbestrijding is in het gebied waarin ze de schade opnemen. De veldproef moet ook meer inzicht geven in hoe de dieren leven. Blijven ze altijd in hun eigen gebied of verspreiden ze zich? En hoeveel procent van de dieren vindt de dood in de klemmen en fuiken?

Proef Dierenbescherming

Tegelijkertijd met de veldproef van de waterschappen voert de Dierenbescherming in samenwerking met het waterschap Zuiderzeeland, Staatsbosbeheer en Altenburg en Wymenga een soortgelijk onderzoek uit in de Oostvaardersplassen. In dit gebied komt geen bestrijding voor. De huidige dichtheid, het graafgedrag en het verloop van de populatie in de afgelopen 10 jaar wordt bekeken door oude vangstgegevens onder de loep te nemen. De aanname dat de populatie in de Oostvaardersplassen enorm zou toenemen als de bestrijding stopte, blijkt niet te kloppen. De volledige resultaten zijn naar verwachting tegen de eind van het jaar beschikbaar.

Niet te vangen

Dat muskusratten zich lang niet altijd laten vangen, blijkt wel uit uitspraken van bestrijders: 'Oude ratten zijn niet te vangen.' 'Als een muskusrat het niet vertrouwt, zal hij over land gaan, andere muskusratten na hem zullen dit spoor volgen.' 'Het zijn slimme beestjes, soms duwen ze een pluk riet in de klem en zwemmen eromheen', zegt muskusratvanger Ron Koopmans in 'Zin in werk' (Trouw, 8 februari 2014).

'Er is nog nooit een dijk doorgebroken door muskusrattengraverij'

De Faunabescherming heeft zich altijd hard gemaakt voor het deugdelijk en structureel beschermen van dijken en kades, waardoor muskusratten helemaal geen schade kunnen aanrichten. Pauline de Jong: 'Het bewijs dat in gebieden met veel muskusratten meer schade is, ontbreekt volledig. Er is nog nooit een dijk doorgebroken door muskusrattengraverij en de schade die boeren lijden in de vorm van weggezakte tractors en koeien die hun poten zouden breken, is nooit goed gedocumenteerd. Het belangrijkste is echter dat nooit is bewezen dat de vangst daadwerkelijk tot minder muskusratten leidt. Deze dieren kunnen zich zeer snel voortplanten en dus sterfte door de bestrijding makkelijk opvangen door extra jongen te produceren. In dat geval gaat het om dweilen met de kraan open en kan het geld voor de bestrijding beter worden besteed aan structurele oplossingen.'

Nut

Geen dier is zo genadeloos vervolgd als de muskusrat. Hoe nuttig is dat gebleken? Draagt doding bij aan de afname van populaties? Wat is de relatie tussen doden en opgetreden schade? En: wat gebeurt er wanneer de vangst wordt stopgezet? Het zijn vragen waar de samenwerkende dierenorganisaties graag een antwoord op willen hebben. In Zweden is het doden gestopt. Dit heeft niet geleid tot explosieve groei. Muskusratten richten schade aan, maar ook de bestrijding van de dieren tast natuurwaarden aan. Daarbij is het doden met verdrinkingsvallen extreem wreed. Onderzoek heeft meermalen uitgewezen dat er sowieso sprake is van een grote natuurlijke sterfte onder volwassen dieren van 55 procent; 90 procent onder jonge dieren.

Geldverslindend

Muskusrattenbestrijding is een geldverslindende activiteit. Terwijl de bestrijding zo'n 34 miljoen euro per jaar kost, is er sprake van 1,5 tot 5 miljoen euro schade. De kosten komen, afhankelijk van het gebied, neer op zo'n 100 tot zelfs 1100 euro per gedode rat (Wieringermeer). De overschade blijft, dus de economische baten zijn nul. En als alle gewasschade zou worden vergoed, valt dat nog vele malen goedkoper uit dan de muskusrattenbestrijding.

Bijvangst

In 2012 bleek dat één op zes gevangen dieren geen muskusrat is. Ook veel dieren van soorten die met uitsterven bedreigd worden, kwamen terecht in de vallen. In 2013 kwamen 2040 dieren (11%) onbedoeld in de vallen terecht, meldt Muskusrattenbeheer in zijn jaaroverzicht van 2013. Overigens is de opgave van bijvangst vrijwillig. Het is niet mogelijk om te achterhalen hoe accuraat deze cijfers zijn. Onder de bijvangst vallen wilde eenden, waterhoentjes, bunzingen, hermelijnen, otters en zelfs zwanen. Ook vissen, zoals snoeken, blank- en ruisvoorns worden vaak slachtoffer.

Het gebruik van klemmen en verdrinkingskooien veroorzaakt veel dierenleed. (Foto: Dierenbescherming)

Meer informatie over het onderwerp is te vinden op www.muskusrat.info/.
Diervriendelijke alternatieven voor muskusrattenbestrijding kunt u vinden in het rapport:
www.bontvoordieren.nl/data/files/Muskusrattenrapport%20print.pdf.